

Lectuursuggesties voor het 3de jaar secundair onderwijs Latijn

Didactica Classica Gandensia (DCG – UGent)

www.dcg.ugent.be

In het onderstaande document kunnen leerkrachten Latijn inspiratie vinden voor de lectuur van niet-klassieke teksten. Sinds het schooljaar 2021-2022 hebben in het Vlaamse Onderwijs ook dergelijke teksten immers een plaats (*naast* de canonieke auteurs) in de cesuurdoelen voor de tweede graad. Vanaf het schooljaar 2023-2024 treden ook in de derde graad de bijhorende specifieke eindtermen in voege. Om aan eventuele noden en vragen bij leerkrachten tegemoet te komen, biedt het platform *Didactica Classica Gandensia* van de Universiteit Gent op regelmatige basis lectuursuggesties aan op haar website. De onderzoekers van de afdelingen Latijn en Grieks aan de Gentse vakgroepen Taalkunde en Letterkunde hebben immers een gevestigde expertise in teksten uit niet-klassieke perioden. Hieronder werden hun suggesties gebundeld op basis van enkele populaire thema's in het 3de jaar Latijn. Rond de kerstvakantie (2021-2022) volgt een update van dit document. Wij wensen u bijzonder veel inspiratie en frisse inzichten toe!

De volgende latinisten hebben hieronder een bijdrage geleverd: Katja De Herdt (KDH), Stijn Praet [SP], Klazina Staat [KS] en Wim Verbaal [WV]. Eventuele vragen, opmerkingen of suggesties kan je altijd richten aan dcg@ugent.be.

PS: We beseffen dat de links hieronder onderhevig zijn aan veranderingen buiten onze wil om. Wie een dood spoor ontdekt, mag dat gerust even laten weten via dcg@ugent.be – waarvoor dank!

1. Verhalen over het lot

- [Jacobus de Voragine](#), 'Julianus de Gastvrije', *Legenda Aurea* (13de eeuw; [Engelse vertaling](#); [Latijnse tekst](#)): Kun je het lot ontlopen? Soortgelijke vraag als bij Herodotos en Oedipus. Een jonge ridder krijgt de voorspelling dat hij zijn ouders zal doden; hij vlucht en juist daardoor komt de voorspelling uit. Door Flaubert herwerkt in een van zijn *Trois Contes*. Eenvoudig leesbaar. [WV]
- [Erasmus](#), korte brief uit 1514 waarin hij vertelt hoe hij onderweg in de buurt van Gent plots van zijn paard viel en te kampen kreeg met helse rugpijn (klik [hier](#) voor een vertaling en [hier](#) voor het Latijn). Sluit indirect aan bij het thema: het lot/geluk kan plots omslaan ('omnia laeta et ecce subito fortuna me perdidit'). Aantrekkelijk voor de doelgroep want kort, verhalend, met betrekking op Vlaanderen en geschreven in een toegankelijk Latijn dat niet veel vereenvoudiging behoeft. [KDH]

2. Onmogelijke liefdes

- [Heloise](#) (Abelardus?), 'Dehortatio matrimonii' (Ep. 1, §24–27) (ca. 1130) ([Latijnse tekst](#), [Engelse vertaling](#)): Petrus Abaelardus vertelt in zijn autobiografie hoe hij het in zijn hoofd heeft gezet om met zijn leerlinge Heloise, die van hem een kind ter wereld heeft gebracht, te trouwen. Zij ziet dat niet zitten omdat dit zijn carrière in gevaar zou brengen: hij is de grootste filosoof en denker van zijn tijd – wat moet hij dan met een vrouw en kinderen? Zij blijft liever zijn concubine. Wat pittiger Latijn maar leesbaar. [WV]

- [Ludvig Holberg](#), *Nicolai Klimii iter subterraneum* (1741): Niels Klim is door een ongeluk in het centrum van de aarde terechtgekomen waar hij allerlei andere werelden tegenkomt: een utopie met rationele bomen maar ook een dystopie met apen. Een voorname apin wordt verliefd op hem ... ([Caput X](#) ter hoogte van n° 235, zie ook [hier](#) voor Engelse vertaling). Wat pittiger maar goed doenbaar. [WV]

3. Echtelijke liefde

- [Liber historiae Francorum](#) (8ste eeuw): 'De dood van Chilperik I († 584)' (LHF 35, klik [hier](#) voor het Latijn en [hier](#) voor een gedeeltelijke vertaling): Chilperik I, Merovingisch koning van Neustrië, is met Fredegunde getrouwd, een vrouw van lagere komaf. Zij houdt er een minnaar op na, de majordomus Landericus. Op een dag begaat ze een fatale vergissing zodat er haar maar één keuze overblijft: de dood van haar man. Heel eenvoudig en grappig. [WV]
- [Gesta Romanorum](#) (13de-14de eeuw), '68. De non subticenda veritate usque ad mortem' (klik [hier](#) voor het Latijn en [hier](#) voor een Engelse vertaling): Kort verhaaltje over een overspelige kasteelvrouw en haar dienstmeisje dat de taal der vogels begrijpt. Illustreert op cynische wijze de wijsheid van horen, zien en zwijgen ... Zeer eenvoudig – net als vele andere verhalen in deze collectie, die trouwens ook verhaalstof heeft verschaft aan figuren als Shakespeare, Schiller, Goethe en de Gebroeders Grimm. [SP]

4. #liefdeisliefde

- Korte en lange liefdesgedichten door mannen voor mannen en door vrouwen voor vrouwen, o.a. van de hand van [Marbod van Rennes](#) en [Baudri van Bourgueil](#) (late 11de – vroege 12de eeuw) [SP, specifieke teksten kunnen worden besproken op aanvraag]

5. Hoofse liefde

- [Andreas Capellanus](#), *De amore* (1186-1238): Traktaat over wat wij de 'hoofse liefde' noemen, in het spoor van Ovidius. [Openingsparagrafen](#) kunnen interessant, maar ook provocatief en wat komisch zijn (definitie van de liefde als een aandoening, etymologie van 'amor', bepaling van wie toegerust is op de liefde, etc.). Nl. [vertaling](#) van Piet Gebrandy; voor een Engelse vertaling klik [hier](#). [SP]

6. Afgewezen liefde

- Hagiografische teksten, waarin de heiligen niet willen trouwen, of als ze wel trouwen, elkaar beloven voor eeuwige kuis te blijven. Hierdoor halen ze de woede van de familie op de hals en moeten ze vaak uiteindelijk de martelaarsdood sterven. Een voorbeeld is [Hieronymus' Vita Malchi](#) ([Latijnse tekst](#), [Engelse vertaling](#)). In de bekende *Passio Pepetuae* is de afgewezen liefde die van de martelares voor haar vader en haar eigen kind ([Engelse vertaling](#), Nl. [vertaling](#) van Vincent Hunink met onderaan de pagina ook een fragment en [lesmateriaal](#); de Latijnse tekst met inleiding, commentaar en woordverklaring kan je [hier](#) vinden). De teksten bieden een goed aanknopingspunt om na te denken over liefde en vriendschap in de oudheid en het vroege christendom. [KS]

7. Helden

- Algemeen: voor het thema Helden bestaat er een lange traditie van De viris illustribus, te beginnen bij [Cornelius Nepos](#) maar in een nieuw jasje gegoten door [Hieronymus](#) (christelijke helden: martelaars en schrijvers), [Sigebert van Gembloux](#) (christelijke schrijvers), [Petrarca](#) (heidenen, joden, christenen) en nog heel wat humanisten. Verder mogen ook Karel de Grote ([Einhard's biografie](#)) en de vele [Arthurverhalen](#), ook in het Latijn, niet vergeten worden. [WV]
- In [Ausonius'](#) 4de-eeuwse collectie van didactische epigrammen (*Idyllia*) is er een heel eenvoudig gedichtje met een oplijsting van de werken van Heracles: *Monosticha de Aerumnis Herculis* ([Latijnse tekst](#)). Het is een mooie ingang om na te denken hoe men in de late oudheid (en eigenlijk gedurende de gehele middeleeuwen, waarin het gedicht steeds werd gekopieerd in schoolhandboeken) Heracles zag en gebruikte: als een *exemplum* van goed handelen voor de scholier/student. [KS]
- [Dares Phrygius](#) (4de eeuw?), *De excidio Troiae* (het zogenaamde ooggetuigeverslag; [Latijnse tekst](#), [Engelse vertaling](#)): naast de *Ilias Latina* en de *Aeneis* een van de belangrijkste bronnen van de Troje-stof in de Europese letteren (waar Homeros pas opnieuw vanaf de 15de, maar eigenlijk vooral de 18de eeuw gelezen werd). [SP]
- [De ortu Waluuanii nepotis Arturi](#) (12de eeuw): over de jeugd en heldendaden van Arthurs neefje Walewein (Gawain, Gauvain) ([Latijnse tekst](#)). Leuk is de [passage](#) (p. 86-87 in de editie) waarin Arthur door de hem nog onbekende Walewein bij een nachtelijk duel de rivier in wordt gebonjourd. Aan zijn vrouw gaat de koning vol schaamte vertellen dat hij is natgeregend. [SP]
- Verslag van het proces tegen en de ondervraging van Jeanne d'Arc (1431) ([Latijnse tekst](#) met bijhorende [Franse vertaling en notities](#)), bv. de korte passage waarin wordt beschreven hoe Jeanne de stem van een engel hoorde die haar opdroeg om het zwaard op te nemen ([Latijnse tekst](#); [Engelse vertaling](#), maar zie ook [hier](#)). [SP]
- Hagiografie is ook een geijkt genre om noties van heldendom te bespreken, inclusief de vraag hoe het begrip van de "held(in)" verandert met de komst van het christendom. Startpunt: de 4de-eeuwse [Athanasius'](#) Vita Antonii (in de [Latijnse vertaling van Evagrius](#) (onderaan de pagina's); [NL. vertaling](#) van het Grieks origineel), en de laat-4de-eeuwse heiligenlevens van [Hieronymus](#) (met name de [Vita Pauli](#) (links Engelse vertaling en rechts het Latijn) en de [Vita Malchi](#) (en de [Engelse vertaling](#))). Een interessante tekst van/over martelaars is de 3de-eeuwse *Passio Perpetuae* ([Engelse vertaling](#), [NL. vertaling](#); zie ook hierboven) — geschreven in redelijk eenvoudig Latijn maar met een ingewikkelde narratieve structuur (een dubbele ik-vertelling), deels geschreven vanuit het perspectief van de martelares zelf, wat vragen oproept over vrouwelijk schrijverschap en heldendom in het vroege christendom. [KS]